

**OBSERVAȚII PE MARGINEA PLANULUI DE DEZVOLTARE
AL REGIUNII NORD-VEST 2014-20,
cu precădere în relație cu problematica incluziunii sociale**

prof. univ. dr. Enikő Vincze,

Universitatea Babeș-Bolyai

Cluj-Napoca, 21.09.2013.

În documentul prezentat ca draft al *Planului de dezvoltare al regiunii Nord-Vest* (http://www.nord-vest.ro/Document_Files/Planul-de-dezvoltare-regionala-2014-2020/00001513/tp9mg_PDR%202014-2020%20DRAFT%20sept_2013.pdf – draft septembrie 2013, accesat în 20.09.2013), se manifestă câteva rupturi majore între principiile declarate la început (asumate din lectura documentelor Uniunii Europene cu privire la dezvoltare) și concluziile analizei, precum și definirea viziunii, obiectivelor și priorităților planului de dezvoltare a regiunii Nord-Vest pentru perioada 2014-20.

Atrag aici atenția asupra următoarelor două aspecte:

1. Lipsa tematizării creșterii incluzive în definirea viziunii despre strategia de dezvoltare a regiunii (p.117) – cu toate că întreg documentul pornește de la observarea faptului că Strategia Europa 2020 a stabilit trei mari priorități în materie de creștere: creștere inteligentă, durabilă și incluzivă (p. 3).
2. Formula definită ca parte a viziunii despre planul de dezvoltare al regiunii: “creșterea investițiilor în capitalul uman și social al regiunii, în vederea asigurării suportului pentru o dezvoltare durabilă” (p. 117), corespunde poate dezideratului dezvoltării teritoriale și *place-based approach*, recomandate de Uniunea Europeană, dar uită de un alt imperativ, și anume cel al înțelegerii dezvoltării nu doar în sens economic, ci și în sens uman, social

și comunitar. Astfel, formula de mai sus, parte importantă a viziunii despre dezvoltare, sugerează că oamenii ar fi instrumentul dezvoltării și nu invers, neglijând ideea centrală a Europei sociale, conform căreia dezvoltarea ar trebui concepută în așa fel încât ea să servească bunăstarea oamenilor și să asigure respectarea tuturor drepturilor omului, inclusiv ale drepturilor social-economice (vezi *European Social Charter*).

INTEGRAREA CELOR DE MAI SUS ÎN DRAFTUL STRATEGIEI (p.117-118, părțile incluse scrise cu roșu):

Viziunea și strategia regională pe termen lung (2034)

Viziunea (2034)

Comunitățile din Regiunea Nord-Vest (Transilvania de Nord) înțeleg să valorifice împreună, respectând principiile dezvoltării durabile resursele naturale, materiale, umane, tradițiile istorice și interculturale în scopul unei dezvoltări susținute, constante care fac din Transilvania de Nord una dintre cele mai dinamice regiuni europene.

Regiunea Transilvaniei de Nord, prin amplasarea și dotările sale infrastructurale îndeplinește un rol strategic, de deservire logistică, a teritoriilor de la Vestul, Estul, Sudul și Nordul său.

Domeniile de specializare inteligentă ale regiunii, care se disting prin potențialul lor inovativ, “dezvoltare tehnologică”, poziționarea pe piețele europene a produselor regionale sunt: biotehnologia (agricultura, industria alimentară), sistemele inteligente (automatizări, mecatronică, electronică), IT&C (telecomunicații, securitate, software, e-health, new media), utilaje și echipamente, energii regenerabile, construcții verzi, industrii creative și turism.

Regiunea dispune de un valoros capital uman, sistemele de educație a adulților, de formare continuă a adulților și învățământ universitar fiind recunoscute la nivel internațional.

Cetățenii regiunii se disting prin mentalitatea lor inovativă, cooperantă care, alături de un nivel al calității vieții ridicat (cu un PIB de 75% din media europeană) fac din Transilvania de Nord una dintre destinațiile preferate de investitori și turiști în Europa Centrală și de Est.

Actorii dezvoltării economice și sociale ale Regiunii Nord-Vest înțeleg importanța realizării unei creșteri favorabile incluziunii sociale, o creștere care – pe de o parte – se bazează pe asigurarea condițiilor în care toți cetățenii pot participa la dezvoltare, și – pe de altă parte – care pune dezvoltarea economică în slujba bunăstării sociale a tuturor.

Obiective strategice de dezvoltare pe termen mediu și lung (2034)

- Dezvoltarea de avantaje comparative prin investiții în domeniile de specializare inteligentă ale regiunii.

- Racordarea Regiunii la fluxurile internaționale de mărfuri, turiști, investiții, informații și valori culturale și asigurarea rolului de deservire ca „regiune logistică”.
- Creșterea investițiilor în capitalul uman și social al regiunii, în vederea asigurării suportului pentru o dezvoltare durabilă.
- Creșterea eficienței economiei rurale, conservând totodată calitatea mediului și patrimoniul etnofolcloric extrem de bogat al regiunii.
- Transformarea centrelor urbane în spații de influență și de atracție regională și trans-regională.
- **Promovarea incluziunii sociale și combaterea sărăciei**

3. Menționarea problemei incluziunii sociale într-un context care asociază problema incluziunii sociale cu etnia romă (de exemplu p.123: “creșterea numărului de persoane asistate social și a riscului de sărăcie severă în rândul unor grupuri defavorizate, cu precădere a persoanelor de etnie romă, a căror pondere în populația totală este în creștere și plasează regiunea pe locul doi la nivel național”) – cu toate că în analiză se recunoaște că problema riscului sărăciei și excluziunii sociale este o provocare în rândurile întregii populații, indiferent de etnie. Asocierea riscului de sărăcie cu romii, mai ales în condițiile în care într-un alt loc (p.113) se constată că “ponderea populației totale aflată în risc de sărăcie și excluziune socială este în scădere în Regiunea Nord-Vest, este sub media națională și pe penultimul loc între regiuni” (o constatare care, de altfel, relativizând-o într-o ierarhie națională, ascunde gravitatea problemei) poate să conducă la blamarea culturală (sau și mai grav, genetică) a “romilor” în general, și inferiorizarea lor ca minoritate etnică. Propun evitarea, și la nivelul limbajului, a asocierii incluziunii sociale, sau și mai grav, a sărăciei, cu etnia romă.
4. Menționarea nevoii de incluziune socială în asociere cu nevoia de asistență socială, și cu sintagma “creșterea numărului de persoane asistate social” (p.123) – cu toate că în analiză se sugerează, chiar dacă nu se explicitează, că această creștere se datorează unor cauze social-economice (restructurarea economiei în direcția reducerii dramatice a locurilor de muncă accesibile; veniturile reduse cu care angajații sunt retribuiți de către angajatori ale căror cifre de afaceri cresc în pofida crizei; numărul mare al persoanelor și familiilor care

sunt nevoite, datorită lipsei altor oportunități, să trăiască din agricultura de subzistență), precum și unor cauze legate de politicile de dezvoltare practicate în România care au condus la disparități teritoriale și la inegalități sociale majore. Documentul trebuie să evite, și la nivelul limbajului, asocierea incluziunii sociale cu asistența socială, precum și folosirea termenului din urmă în sens peiorativ.

5. Din sintagma “dezvoltare locală plasată sub responsabilitatea comunității” (p.123), care nu este suficient de clar definită, și este folosită în contextul observației cu privire la “creșterea numărului de persoane asistate social și a riscului de sărăcie severă în rândul unor grupuri defavorizate, cu precădere a persoanelor de etnie romă”, s-ar putea deduce că gestionarea riscului de sărăcie din rândurile populației române ar trebui să țină de atribuțiile “comunității”. Este nevoie aici de clarificarea sensului în care se folosește termenul de comunitate, precum și de reaccentuarea responsabilității structurilor statale de la diverse nivele față de asigurarea condițiilor în care toți cetățenii acestui stat pot trăi *de facto* cu drepturile lor, inclusiv drepturile lor social-economice. Discuția despre parteneriatul între instituții guvernamentale și ne-guvernamentale, precum și rolul celor din urmă în eliminarea excluziunii sociale, sau despre responsabilitatea împărtășită a victimelor excluziunii sociale și a structurilor sociale care cauzează excluziunea, este una care urmează după asumarea responsabilității forurilor legislative și executive care au în mână pârghiile schimbării sociale.

INTEGRAREA PROPUNERILOR FĂCUTE LA PUNCTELE 3, 4 și 5 ÎN DRAFTUL STRATEGIEI (p.122 și pp. 124-125):

p. 122.

Obiective specifice

Obiectiv 1. Creșterea numărului locurilor de muncă și a veniturilor

Justificare

....

Conform datelor existente, economia socială furnizează 4% din locurile de muncă din sectorul privat în România. Țara noastră are un decalaj atât în ceea ce privește economia socială tradițională, cea care include cooperativele, casele de ajutor reciproc, uniunile de credit, societățile mutuale de asigurări și organizațiile non-profit antreprenoriale, cât și în ceea ce privește “noua economie socială” – firme sociale sau antreprenoriatul social. În vederea creării locurilor de muncă prin economie socială, este nevoie ca autoritățile publice județene și locale să promoveze politici care asigură un mediu favorabil economiei sociale, de exemplu înființarea unor structuri de sprijinire a afacerilor sociale după modelul celor care susțin parcurile industriale. Iar companiile private și de stat, dar și instituțiile de diverse feluri pot sprijini atelierele sociale prin comenzi pentru produsele realizate de cele din urmă, mai ales în cazul afacerilor sociale care sunt instrumente ale incluziunii sociale și asigură locuri de muncă persoanelor din categorii vulnerabile.

pp. 124-125

Obiectiv 3. Creșterea calității vieții locuitorilor din regiune

Justificare

.....

Analiza situației existente a indicat scăderea semnificativă a ponderii populației expuse riscului de excluziune socială și de sărăcie, Regiunea Nord-Vest fiind plasată, din acest punct de vedere, sub media națională și pe penultimul loc între cele opt regiuni de dezvoltare din regiune. **Totuși, la nivel de țară indicatorii excluziunii sociale sunt alarmante, deci relativa buna poziționare a Regiunii Nord-Vest nu înseamnă o stare de bunăstare pentru toți cetățenii, decalajele între cei foarte bogați și cei foarte săraci fiind și ele în continuare foarte mari. De aceea în continuare este nevoie, pe lângă măsurile de incluziune activă, și de măsuri de protecție și asistență socială.** Deși a beneficiat, în actuala perioadă de programare, de investiții importante în extinderea, reabilitare și modernizare, infrastructura de asistență socială este încă deficitară în raport cu creșterea continuă a cererii de astfel de servicii.

Asupra sistemului de asistență socială se manifestă presiuni și provocări în creștere: accentuarea fenomenului de îmbătrânire demografică, **lipsa locurilor de muncă, șomajul de lungă durată cu precădere în rândurile tinerilor, veniturile reduse și starea de sărăcie chiar și în rândurile celor angajați, creșterea riscului de sărăcie severă în rândul unor grupuri defavorizate, printre ele romi.** Ponderea persoanelor de etnie romă în populația totală este în creștere și plasează regiunea pe locul doi la nivel național, iar în rândurile celor care se declară de etnie romă se constată acumularea diverselor deprăviri materiale în timp ce autoritățile publice neglijează această problemă și/sau încearcă să o rezolve prin relocarea lor în periferiile sau în afara localităților. Comunitățile marginalizate, printre ele rome, care se confruntă cu dezavantaje multiple (segregare teritorială, condiții de locuire precare, discriminare și

stigmatizare pe baza statutului social și/sau etniei, lipsa locurilor de muncă stabile și decente, dificultăți în accesarea educației școlare de calitate, acces redus la servicii de sănătate) vor trebui să beneficieze, în următoarea perioadă de programare, de o atenție sporită, în linie cu recomandările Comisiei Europene, prin elaborarea unor planuri județene de incluziune și implementarea conceptului de dezvoltare locală plasată sub responsabilitatea comunității. “Comunitatea” în acest context include toți cetățenii localității, majoritari și minoritari, privilegiați și marginali, dar și instituții ale autorităților locale, instituții sociale și culturale, organizații neguvernamentale, companii și firme, căci eliminarea excluziunii sociale este responsabilitatea împărțită a tuturor actorilor sociali, iar cei care dispun de resurse materiale, sociale și administrative trebuie să îi capaceze pe cei vulnerabili ca aceștia să poată participa ca parteneri egali la acest proces.

Creșterea calității vieții a locuitorilor din regiune trebuie să stea și sub semnul dezideratului incluziunii sociale și a reducerii sărăciei. Instituțiile guvernamentale, organizațiile societății civile, angajatorii publici și privați trebuie să conlucreze în vederea realizării dezideratului incluziunii active. Cea din urmă înseamnă elaborarea și implementarea unei strategii comprehensive bazată pe integrarea celor trei piloane ale politicilor sociale, și anume: suport adecvat de venituri (prin măsuri de protecție și asistență socială), o piață incluzivă a muncii (prin măsuri care favorizează accesul tuturor, inclusiv a persoanelor din grupuri vulnerabile, la muncă decentă) și acces la servicii de calitate (în domeniul educației școlare, sănătății și locuirii). Politicile incluziunii active necesită din partea tuturor actorilor dezvoltării crearea unor condiții în care toți cetățenii pot trăi cu drepturile lor fundamentale și în care grupurile vulnerabile își pot depăși situația marcată de dezavantaje multiple. Dar ele mai înseamnă și derularea unor programe de dezvoltare care îmbunătățesc coeziunea teritorială sau cel puțin reduc disparitățile socio-spațiale între regiuni, dar și în interiorul regiunilor (între județe, localități, cartierele localităților). Una dintre cele șapte inițiative emblematice ale Strategiei Europa 2020 este Platforma europeană împotriva sărăciei și excluziunii sociale asigurând coeziunea economică, socială și teritorială, ale cărei prevederi cu privire la sărăcia în rândurile copiilor, la incluziunea activă, la locuire decentă, la eliminarea discriminării, la abordarea excluziunii financiare și la promovarea integrării romilor vor trebui transpuse în politici și programe județene și locale, implementate în colaborare de toți partenerii sociali.

.....

6. Lipsa menționării la capitolul Oportunități (p. 115) a Analizei SWOT a recomandărilor venite dinspre Uniunea Europeană cu privire la dezvoltarea teritorială policentrică și la elaborarea unor programe integrate în vederea incluziunii teritorial-sociale a comunităților marginalizate, printre ele rome.

Nu este clar la ce se referă sintagma Creșterea prețurilor a forței de muncă la capitolul Amenințări a Analizei SWOT (p.115). **În lumina datelor care reflectă că un mare procent de angajați trăiesc în sărăcie, din punctul de vedere al angajaților/cetățenilor cu siguranță creșterea veniturilor este o condiție a asigurării unei calități adecvate a vieții, sau cel puțin a ieșirii din sărăcie.**

7. Lipsa definirii dezvoltării teritoriale integrate și abordarea, în cadrul acesteia, a relației dintre dezvoltarea socială, economică și cea teritorial/spațială ca obiectiv major sau ca direcție prioritară al planului de dezvoltare. În vederea includerii acestui aspect în document se pot folosi următoarele surse de inspirație: *Consultative document in order to develop The Partnership Agreement for Romania 2014-2020*, 31 May 2013, Secțiunea 1B, Capitolul 3 - Integrated approach to territorial development supported by the ESIF, pp. 151-165; *Priorități de dezvoltare teritorială națională în atingerea obiectivelor Strategiei Europa 2020*, Comitetul Consultativ privind Coeziunea Teritorială, noiembrie 2012; *Territorial Agenda of the European Union 2020. Towards an Inclusive, Smart and Sustainable Europe of Diverse Regions*, May 2011; Enikő Vincze: "Comunități marginalizate de romi și abordarea integrată a dezvoltării socio-teritoriale. Propuneri privind corelarea politicilor dedicate incluziunii sociale a romilor cu politicile mainstream de incluziune sociala și cu planul de utilizare a fondurilor europene în perioada 2014-2020", iunie 2013). La capitolul Obiectivului 1 al planului de dezvoltare pentru regiunea Nord-Vest, cel legat de "Creșterea numărului locurilor de muncă și a veniturilor" (pp. 118-121), se menționează existența disparităților teritoriale între județele regiunii, dar, din păcate, nu se abordează aceste disparități și în termenii dezvoltării sociale, precum și la nivelul localităților din regiune. Datorită faptului din urmă, planul de dezvoltare propus de acest document nu ajunge, precum ar trebui să ajungă, la definirea problemelor disparităților socio-teritoriale din cadrul unor orașe sau sate, sau a zonelor de locuire defavorizate și segregate în mediile urbane sau rurale, care impun nevoia abordării dimensiunii teritoriale a sărăciei, a desegregării teritoriale și a incluziunii sociale a comunităților marginalizate prin măsuri integrate (investiții în domeniile

ocupării forței de muncă, educației, asistenței medicale, locuințelor și eliminarea stigmatizării culturale a acestor teritorii, și a populației și comunităților care o locuiesc). Totuși, la capitolul *Indicatorii de realizare a planului*, sub Prioritatea 3.6 Promovarea incluziunii sociale și combaterea sărăciei (p. 139), în document apar indicatori cum ar fi: Proiecte cuprinse în strategii integrate pentru zonele urbane defavorizate; persoane din zonele urbane defavorizate vizate de strategie; sau proiecte cuprinse în strategii integrate pentru zonele rurale defavorizate și persoane din zonele rurale defavorizate vizate de strategie. Pentru a da mai mare coerență documentului, propun introducerea temei dezvoltării teritoriale integrate sau a zonelor de locuire defavorizată ca prioritate separată sub Capitolul 3, sau ca punct explicit definit sub Prioritatea 3.6 *Promovarea incluziunii sociale și combaterea sărăciei*.

8. La definirea Priorității 3.6 *Promovarea incluziunii sociale și combaterea sărăciei* (p. 130), propun preluarea abordării utilizate în capitolul 9 cu același titlu al documentul elaborat de Comisia Europeană în 2012 (*Document de lucru al serviciilor Comisiei. Elemente ale unui cadru strategic comun 2014 – 2020 pentru Fondul european de dezvoltare regională, Fondul social european, Fondul de coeziune, Fondul european agricol pentru dezvoltare rurală și Fondul european pentru pescuit și afaceri maritime*, pp. 33-38). Aici se recomandă măsuri (sub FSE), cum ar fi: măsuri pentru incluziunea activă (care sprijină accesul la locuri de muncă, la educație școlară de calitate, la îngrijirarea sănătății, dar și la măsuri de protecție socială adecvată); măsuri pentru integrarea comunităților marginalizate, printre ele rome (care includ, printre altele, parcursuri integrate de acces la piața muncii, acces la servicii de asistență socială și medicală, eliminarea segregării școlare și a abandonului școlar, măsuri de combatere a prejudecăților și a discriminării împotriva romilor); combaterea discriminării pe motive de sex, rasă sau origine etnică, religie sau convingeri, handicap, vârstă sau orientare sexuală; sporirea accesului la servicii abordabile, durabile și de înaltă calitate, inclusiv asistență medicală și servicii sociale de interes general; promovarea economiei sociale și a întreprinderilor sociale – aș adăuga, inclusiv prin structuri de sprijinire a afacerilor sociale de exemplu incubatoare de afaceri pentru întreprinderi sociale; strategii de

dezvoltare locală elaborate la nivelul comunității, inclusiv de capacitate instituțională în vederea elaborării, implementării și monitorizării politicilor de incluziune socială. Dar la acest capitol al incluziunii sociale se definesc și alte acțiuni (proapse sub FEDER), printre ele: sprijin pentru regenerarea fizică și economică a comunităților urbane și rurale defavorizate, inclusiv romii, ceea ce reduce concentrația spațială a sărăciei, inclusiv promovarea unor planuri integrate în care locuințele sociale sunt însoțite în special de intervenții în domeniul educației, sănătății și ocupării forței de muncă; sau, în mediu rural, acțiuni de dezvoltare (proapse sub FEADR) în vederea “reînnoirii satelor”. Ca parte integrantă a capitolului privind incluziunea socială se vor defini și alte măsuri specifice privind incluziunea socială a romilor care decurg din implementarea strategiei naționale aferente pe plan regional, județean și local (și care includ, printre altele, susținerea și extinderea structurilor instituționale create în acest domeniu, cum ar fi experții romi, mediatorii sanitari și mediatorii școlari).

9. Observ că la capitolul *Propunerilor de proiecte strategice prioritare*, printre altele este definit un *Program pentru Sprijinirea dezvoltării durabile integrate a poliilor metropolitanii din Regiunea Nord-Vest* (p. 154-155). Acesta se adresează celor 6 poli metropolitanii din regiune, respectiv Cluj-Napoca, Oradea, Baia Mare, Satu-Mare, Bistrița și Zalău. În toate aceste orașe există și zone segregate de locuire defavorizată populate în mod preponderent de familii și persoane de etnie romă supuse excluziunii sociale. Dincolo de factorii economici care le-au generat, aceste zone s-au creat și în urma unor măsuri administrative prin care familii sărace au fost relocate din alte zone ale orașului în aceste spații marginalizate, și/sau ele au rezultat din lipsa îndelungată a unor politici locale de incluziune socială care să fi putut elimina deprivările multiple reproduse intergenerațional cu care se confruntă aceste familii și din cauza teritoriului segregat unde trăiesc. Desegregarea teritorială a acestor spații este o provocare majoră față de autoritățile locale. Segregarea teritorială nu este doar efect al excluziunii sociale, ci este și cauza perpetuării excluziunii, iar desegregarea teritorială (alături de locuire), pe lângă accesul la locuri de muncă și educație școlară, este un mijloc crucial al incluziunii sociale. De aceea, propunerea mea este de a introduce în *Programul pentru Sprijinirea*

*dezvoltării durabile integrate a polilor metropolitan, pe lângă prevederile pe care deja le conține (cum ar fi reconstrucția și regenerarea cartierelor urbane aflate în declin sau neglijate, care să asigure accesul locuitorilor la locuințe, facilități și servicii de bază, spații publice, servicii educaționale, de sănătate și sociale adecvate; revitalizarea cartierelor locuite cu preponderență de persoane supuse riscului de excluziune socială (cu precădere de etnie romă); reabilitarea fondului de locuințe din mediul urban, cu precădere a clădirilor de locuințe multifamiliale (blocuri de locuințe); creșterea fondului de locuințe sociale, care să sprijine funcția de incluziune socială a polilor metropolitan) și un set de măsuri care asigură desegregarea teritorială a zonelor de locuire defavorizată. Important este, ca aceste măsuri să se identifice și implementeze cu participarea comunităților implicate. Măsurile respective pot include acțiuni de relocare a familiilor și persoanelor în zone mixte și integrate ale orașului și/sau ale zonei metropolitane completate de servicii asistențiale oferite familiilor relocate în domenii cum ar fi educația școlară, ocuparea și sănătatea, precum și de acțiuni în rândurile populației majoritare pentru combaterea discriminării și prejudecăților față de romi. Dar aceste măsuri – în funcție de opțiunile celor vizați – pot include și acțiuni de regenerare teritorială a zonelor defavorizate, o regenerare în sens economic, social și simbolic; adică acțiuni care pot rezulta în eliminarea caracterului segregat al acestora, în îmbunătățirea infrastructurii locative și a transportului în comun, precum și în conectarea zonelor respective la mediul lor social mai larg, asigurând în paralel desegregarea educațională pentru copii, accesul adulților la locuri de muncă decente, și accesul tuturor la servicii sociale și medicale de calitate. În ceea ce privește planurile de accesare a fondurilor europene, autoritățile locale, județene, regionale și centrale trebuie să aibă în vedere că “fondurile Cadrului Strategic Comun nu pot fi utilizate pentru acțiuni care contribuie la orice formă de segregare și discriminare” (*Document de lucru al serviciilor Comisiei.. Elemente ale unui cadru strategic comun 2014 – 2020 pentru Fondul european de dezvoltare regională, Fondul social european, Fondul de coeziune, Fondul european agricol pentru dezvoltare rurală și Fondul european pentru pescuit și afaceri maritime, 2012, p. 36*).*

INTEGRAREA PROPUNERILOR FĂCUTE LA PUNCTELE 7, 8 și 9 ÎN DRAFTUL STRATEGIEI (pp. 131-134 și p.160):

Priorități de dezvoltare

....

....

Prioritatea 3.6. Promovarea incluziunii sociale și combaterea sărăciei (pp. 131-134)

Măsuri pentru incluziunea activă a persoanelor aparținând unor grupuri vulnerabile, printre ele rome:

- sprijinirea creării locurilor de muncă care asigură venituri decente (inclusiv prin sprijinirea IMM-urilor și a întreprinderilor sociale, și prin sprijinirea companiilor și firmelor care angajează persoane aparținând unor categorii vulnerabile)
- organizare de cursuri de calificare/recalificare profesională și asigurarea accesului la aceste cursuri a persoanelor din categorii sociale vulnerabile
- dezvoltarea și furnizarea serviciilor de orientare, consiliere și îndrumare în sprijinul tranziției de la școală la viața activă
- facilitarea accesului la educație școlară de calitate a copiilor aparținând unor familii dezavantajate (inclusiv prin îmbunătățirea infrastructurii școlilor de cartier, prin asigurarea unor pachete de servicii socio-educative care sunt în măsură să elimine decalajele copiilor provenind din familii dezavantajate, prin eliminarea diverselor forme ale segregării școlare care reproduc excluziunea socială, prin susținerea și întărirea poziției de mediator școlar și inspector școlar pentru romi, prin acordarea de burse sociale pentru elevii romi aparținând unor grupuri vulnerabile)
- asigurarea accesului la serviciile de sănătate a categoriilor marginalizate fără venituri sau cu venituri mici, și/sau fără asigurare medicală (inclusiv prin extinderea rețelei de medieri sanitari pentru comunitățile de romi)
- asigurarea de către autoritățile locale ale unor măsuri de protecție și asistență socială adecvată pentru persoanele aparținând unor categorii vulnerabile (inclusiv prin întărirea departamentelor sau serviciilor publice de asistență socială de la primărie, și prin sprijinirea organizațiilor neguvernamentale care oferă servicii sociale)
- creșterea fondului de locuințe sociale adecvate și accesibile, precum și facilitarea accesului persoanelor și familiilor aparținând unor categorii vulnerabile la aceste locuințe pentru ca acestea să funcționeze ca instrumente ale incluziunii sociale
- combaterea discriminării pe motive de sex, rasă sau origine etnică, religie sau convingeri, handicap, vârstă sau orientare sexuală.

Măsuri pentru integrarea comunităților marginalizate, printre ele rome:

- programe integrate adresate comunităților marginalizate care trăiesc în zone de locuire defavorizată:
 - o desegregarea teritorială a acestor spații, căci segregarea teritorială nu este doar efect al excluziunii sociale, ci este și cauza perpetuării excluziunii, iar desegregarea teritorială (alături de locuire), pe lângă accesul la locuri de muncă și educație școlară, este un mijloc crucial al incluziunii sociale, ea putând fi realizată, în funcție de condițiile locale și opțiunile celor afectați, prin două mari tipuri de acțiuni:
 - acțiuni de relocare a familiilor și persoanelor în zone mixte și integrate ale orașului și/sau ale zonelor metropolitane ale Regiunii de Dezvoltare Nord-Vest, completate de servicii asistențiale oferite familiilor relocalate în domenii cum ar fi educația școlară, ocuparea și sănătatea, precum și de acțiuni în rândurile populației majoritare pentru combaterea discriminării și prejudecăților pe baza statutului social și/sau etniei
 - acțiuni de regenerare teritorială a zonelor defavorizate, o regenerare în sens economic, social și simbolic; adică acțiuni care pot rezulta în eliminarea caracterului segregat al acestora, în îmbunătățirea infrastructurii locative și a transportului în comun, precum și în conectarea zonelor respective la mediul lor social mai larg, asigurând în paralel desegregarea educațională pentru copii, accesul adulților la locuri de muncă decente, și accesul tuturor la servicii sociale și medicale de calitate.
 - o în ceea ce privește planurile de accesare a fondurilor europene, autoritățile locale, județene, regionale (dar și cele centrale) trebuie să aibă în vedere că “fondurile Cadrului Strategic Comun nu pot fi utilizate pentru acțiuni care contribuie la orice formă de segregare și discriminare
 - o acțiuni de dezvoltare comunitară care asigură capacitatea comunităților marginalizate și/sau a familiilor și persoanelor care le compun, pentru ca acestea să aibă abilitățile necesare participării la luarea deciziilor care îi privesc
 - o pachet integrat de servicii socio-educative și socio-ocupationale care privesc accesul persoanelor din comunitățile marginalizate la piața muncii și locuri de muncă decente, dar și eliminarea segregării școlare și a abandonului școlar
 - o pachet integrat de acces la servicii de asistență socială și medicală, adecvate serviriilor populațiilor din zone de locuire defavorizată (inclusiv cabinete medicale comunitare, și extinderea rețelei de mediere sanitară)
- inițiative privind întărirea rolului administrației publice locale în asigurarea incluziunii sociale:
 - o strategii de dezvoltare locală ale localităților care au prevederi privind elaborarea, implementarea și monitorizarea politicilor de incluziune socială, inclusiv a unor

programe de dezvoltare socio-teritorială care implementează soluții adecvate față de problematica zonelor de locuire defavorizată

- evitarea ca, în urma unor proiecte de regenerare urbană sau dezvoltare teritorială locală sau de eliminare a „pungilor de sărăcie”, comunitățile sărace să fie evacuate forțat (fără să fie consultați și fără să li se ofere alternative) și/sau să se implementeze „soluții” care accentuează exclusiunea social-teritorială a acestor grupuri/comunități/familii prin plasarea lor periferii izolate, eventual și poluate și stigmatizate
 - constituirea unor unități de incluziune socială la primărie, sau măcar punerea în funcțiune a unor mecanisme care să asigure colaborarea inter-sectorială între departamentele sau serviciile publice existente, precum și corelarea politicilor sectoriale în vederea asigurării unui impact durabil a inițiativelor privind incluziunea socială
 - punerea în practică a unor proceduri de consultare a populației sărace, în particular a cetățenilor care trăiesc în zone de locuire defavorizată, care să asigure participarea acestora la luarea deciziilor
 - aplicarea sistemului de bugetare participativă la nivel local, în vederea asigurării unei dezvoltări incluzive și coezive, adică a unei dezvoltări la care participă și de care beneficiază în mod adecvat și grupurile vulnerabile, respectiv comunitățile marginalizate care trăiesc în zone de locuire defavorizată
 - angajarea în primărie a experților locali pentru romi în toate localitățile cu un număr semnificativ de romi
- programe care privesc populația mainstream sau majoritară:
- programe integrate de măsuri care vizează combaterea prejudecăților și a discriminării împotriva romilor și împotriva familiilor și persoanelor sărace, precum și împotriva celor care trăiesc în zone de locuire defavorizată (marginalizată și segregată)
 - programe care vizează sensibilizarea și responsabilizarea categoriilor sociale privilegiate față de categoriile sociale supuse exclusiunii sociale
 - sprijinirea economiei sociale și a întreprinderilor sociale (inclusiv prin structuri de sprijinire a afacerilor sociale de exemplu incubatoare de afaceri pentru întreprinderi sociale)

Programul Sprijinirea dezvoltării durabile integrate a poliilor metropolitanii din Regiunea Nord-Vest

.....

p.160.

.....

Mai departe, în vederea implementării acestor intervenții, se recomandă și un set de măsuri care asigură desegregarea teritorială a zonelor de locuire defavorizată din localități. Important este, ca aceste măsuri să se identifice și implementeze cu participarea comunităților implicate. Măsurile

respective pot include acțiuni de relocare a familiilor și persoanelor în zone mixte și integrate ale orașului și/sau ale zonei metropolitane completate de servicii asistențiale oferite familiilor relocate în domenii cum ar fi educația școlară, ocuparea și sănătatea, precum și de acțiuni în rândurile populației majoritare pentru combaterea discriminării și prejudecăților față de romi. Dar aceste măsuri – în funcție de opțiunile celor vizați – pot include și acțiuni de regenerare teritorială a zonelor defavorizate, o regenerare în sens economic, social și simbolic; adică acțiuni care pot rezulta în eliminarea caracterului segregat al acestora, în îmbunătățirea infrastructurii locative și a transportului în comun, precum și în conectarea zonelor respective la mediul lor social mai larg, asigurând în paralel desegregarea educațională pentru copii, accesul adulților la locuri de muncă decente, și accesul tuturor la servicii sociale și medicale de calitate. În ceea ce privește planurile de accesare a fondurilor europene, autoritățile locale, județene, regionale și centrale trebuie să aibă în vedere că “fondurile Cadrului Strategic Comun nu pot fi utilizate pentru acțiuni care contribuie la orice formă de segregare și discriminare” (*Document de lucru al serviciilor Comisiei.. Elemente ale unui cadru strategic comun 2014 – 2020 pentru Fondul european de dezvoltare regională, Fondul social european, Fondul de coeziune, Fondul european agricol pentru dezvoltare rurală și Fondul european pentru pescuit și afaceri maritime*, 2012, p. 36).